

Sınıf Öğretmenleri Açısından Okul Gezilerinin Barındırdığı Riskler

Risks of School Trips for Primary School Teachers

Sayfa | 2970

Nida BAYINDIR , Prof. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, nida.bayindir@ogu.edu.tr

Geliş tarihi - Received: 27 Mayıs 2024
Kabul tarihi - Accepted: 10 Aralık 2024
Yayın tarihi - Published: 28 Aralık 2024

Öz. Öğrencilerin bilgi, görgü, becerilerini geliştirmek ve müfredat kazanımlarını pekiştirmek için okul gezileri düzenlenir. Okul gezileri öğrencilere farklı öğrenme ortamları sunar. Ancak öğrencileri okul dışına çıkarmak için belli yolları izlemek gerekmektedir. Çünkü onları dışarıda bekleyen pek çok olası riskler mevcuttur. Araştırmanın amacı; okul gezilerinin barındırdığı risklere ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüşlerini belirlemektir. Araştırma sınıf öğretmenlerinin okul gezilerine ilişkin görüşleri ve olası risklere ilişkin farkındalık düzeylerini belirlemek açısından önem taşımaktadır. Araştırmaya 2023-2024 eğitim öğretim yılının ikinci döneminde Eskişehir il merkezinde görev yapan 12 sınıf öğretmeni katılmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden durum araştırması deseni kullanılmıştır. Araştırma verileri araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış veri toplama aracılığıyla toplanmıştır. Araştırmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabilirlik yöntemi kullanılmıştır. Veriler betimsel analiz tekniği ile yorumlanmıştır. Araştırma bulgularına göre; öğretmenler en çok öğrenci yönetimi ve ihtiyaçları konusunda sorunlar yaşamaktadır. Bu sorunlar; öğrenci takibi, öğrencilerin temel ihtiyaçlarının giderilmesi, kaybolmalar veya gruptan ayrılmalar, gezi düzenine uyulmaması ve gözetim yetersizlikleridir. Öğretmenlerin yaşadıkları bir diğer sorun ise gezi izin ve onaylarında olmaktadır. Öğretmenler daha çok kurumsal önlemler almaktadır. Aldıkları kişisel hazırlık ve önlem ise gezi deneyimlerine bağlı olmaktadır. Öğretmenlerin okul gezileri konusunda interdisipliner (hukuki, idari, yol güvenliği, sağlık ve ilkyardım, gezi/müze rehberliği vb) bir şekilde eğitilmeleri, gezi öncesi uygulamaları gereken prosedürleri eksiksiz olarak tamamlamalarında idari desteğin verilmesi, gezi süresince gezi ve öğrenme verimliliği için akademik desteğin sağlanması, gezi takip sisteminin kurulması, gezi esnasında yaşanacak olumsuzluklara müdahale konusunda uzman desteğinin sağlanacağı yönetsel sistemlerin geliştirilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Okul gezileri, gezi riskleri, sınıf öğretmeni.

Abstract. School trips are organized to develop students' knowledge and skills. School trips offer students different learning environments. However, it is necessary to follow certain official procedures to take students out of school. Because many possible dangers are waiting for them outside. The study aims to determine the opinions of classroom teachers about the risks of school trips. The research is important in terms of determining the opinions of classroom teachers about field trips and their level of awareness about possible risks. Twelve primary school teachers working in Eskişehir City Center in the 2nd semester of the 2023-2024 academic year participated in the study. Case study design, one of the qualitative research methods, was used in the study. The research data were collected through semi-structured data collection developed by the researcher and through the easy accessibility method, one of the purposeful sampling methods. The data were interpreted with descriptive analysis technique. According to the findings of the study, teachers had the most problems with student management and needs. These problems are student follow-up, basic needs and their fulfilment, getting lost or leaving the group, non-compliance with the excursion order and inadequate supervision. Another problem experienced by teachers is in permissions and approvals. Teachers mostly take institutional measures.

Keywords: School trips, risks, primary school teacher.

Extended Abstract

Introduction. The personal preparation and precautions they take depend on their field trip experiences. It is recommended that teachers should be trained on field trips in an interdisciplinary manner (legal, administrative, road safety, health and first aid, excursion/museum guidance, etc.), administrative support should be provided to complete the procedures they need to complete before the trip, academic support should be provided for the trip and learning efficiency during the trip, a trip tracking system should be established, and administrative systems should be developed to provide expert support in intervening in case of problems during the trip.

In the lifelong education process, the main objectives of school trips are for students to participate in every phase of learning, to associate the information they learn with real lives, to form their social lives, and to learn new permanent and meaningful information. Through school trips, students acquire new knowledge with interest and motivation, discover different areas of interest, acquire new skills, and acquire different life experiences. Organizing and implementing school field trips is quite difficult and risky for students and parents, as well as for the teachers who take on this responsibility. The precautions that can be taken at the planning stage are determined by rules and regulations and formalized in written permissions. However, the variables in the excursion process and the risks posed by the age and experience of the children are very high. This study is important in terms of the risks of field trips for primary school students, teachers' perspectives on field trips and the precautions they take regarding the field trips.

Method. In the study aiming to determine the opinions of primary school teachers about the risks of field trips, a case study from qualitative research methods was used. The study group of the research consists of 12 volunteer primary school teachers working in public schools affiliated with the Ministry of National Education in Eskişehir district centre in the 2023-2024 academic year. In the sampling of the teachers to participate in the study, the method of easy accessibility, which provides the research opportunity, was used. The research was conducted with a semi-structured interview technique. In the preparation of the interview form, related researches were examined, and a question pool was created. After the data collection was completed, participant confirmation was obtained on the interview form and participant confidentiality was emphasized. The descriptive analysis technique was used to prepare themes and coding before the analysis and to provide summarization and interpretation. Before the research, the interview form was tested with a pre-application, and then it was made ready for the actual application and its confirmability was ensured. For this purpose, the raw data obtained during the study process are kept confidential. In addition, voluntary participation of the participants was ensured, and personal confidentiality principles were adhered to.

Results. Within the scope of student management and needs, there are problems and potential risks related to the follow-up of students, meeting their basic needs, getting lost and leaving the group, trip organization and lack of supervision. The precautions taken against trip risks consist of 2 sub-themes: personal and institutional precautions. Institutional precautions include participation and permission documents, health and safety training, pre-trip preparations and plans, established communication network, supervisors and escorts, while personal precautions include experiential preparedness for

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2024), 15 (3), 2970-2984.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2024), 15 (3), 2970-2984.
Araştırma Makalesi / Research Paper

the trip, knowing the needs of students and making preparations, organizing communication, safety awareness, emergency planning and first aid competence.

Discussion and Conclusion. According to the results of the study, teachers had the most problems with student management and needs. These problems include student follow-up, meeting basic needs (such as eating, drinking and toileting), getting lost or getting separated from the group, not following the excursion order and lack of supervision. Another problem experienced by teachers is permissions and approvals. It is recommended that teachers should be trained in an interdisciplinary way on field trips, that expert support should be provided to complete the procedures required before the trip, that academic support should be provided for the trip, and that the teacher's burden should be reduced regarding the common problems experienced on trips (paperwork, responsibility, supervision, security, etc.).

Giriş

Okul gezileri; öğrencilerin çok yönlü olarak gelişmesini hedefleyen, onların yaparak ve yaşayarak öğrenmelerini sağlayan okul dışı öğrenme ortamlarına yapılan resmi, planlı bir etkinlik ve yaparak yaşayarak öğrenmeye yönelik bir öğretim yöntemidir. Eğitim hem okulda hem de çevrede devam etmektedir. Okul gezileri ile çevrenin eğitim fırsatları da değerlendirilmiş olmaktadır. Okul, içinde gerçekleştirilen planlı eğitim öğretim faaliyetleri okul dışı etkinliklerle desteklenmekte öğrencilerin öğrenme isteği arttırılmak istenmekte, öğrencilerin sosyalleşmesine katkı sunulmaktadır. Öğrenciler okul dışı gezilerle okuldan ayrılarak farklı ortamları eğitim amaçlı olarak kullanmaktadırlar. Milli Eğitim Programı'nda da (MEB, 2023) kazanımlar doğrultusunda yapılacak etkinliklerle okul ve yaşam arasında bağlantı kurulmasına özen gösterilmesi teşvik edilmektedir. 21. Yüzyıl becerileri kapsamında artık öğrencilerin daha aktif olduğu, yaşam boyu öğrenmenin teşvik edildiği, yeni beceriler edinmelerinin desteklendiği, öğrenmelerin kalıcılığı için yaparak ve yaşayarak öğrenme yaşantılarına daha fazla ihtiyaç duyulduğu vurgulanmaktadır (Yıldırım vd, 2022).

Yaşam boyu devam eden eğitim sürecinde öğrencilerin öğrenmenin her aşamasına katılması, öğrendikleri bilgileri gerçek yaşantılarla ilişkilendirmesi, sosyal hayatlarını şekillendirmeleri, kalıcı ve anlamlı yeni bilgiler öğrenmeleri okul gezilerinin temel amaçları arasında yer almaktadır (Duman, 2022, Yurtdakal ve Karakaş, 2021). Okul gezileri ile öğrenciler, merak ve motivasyonla yeni bilgiler edinmekte, farklı ilgi alanlarını keşfedebilmekte, yeni beceriler kazanabilmekte, farklı yaşam deneyimleri kazanmaktadır. Okul gezileri ile öğrenciler, gerçek yaşantı ve durumlarla karşılaşmakta ve benzersiz öğrenme fırsatları yakalamaktadırlar. İlk elden bilgiler edinmekte, gözlem yapmakta, oyunlar oynamakta, sorular sorarak yeni bilgiler öğrenmekte, kendi öğrenme hızlarına göre bilişsel yönden gelişmektedirler. Bu ortamlar; müzeler, hayvanat bahçeleri, gezi ve doğa etkinlikleri, sergiler, bilim merkezleri, milli parklar, ören yerleri, endüstriyel kuruluşlar, sanat merkezleri, kurum ve kuruluşlar olabilmektedir (Öner ve Öztürk, 2019). Okul gezileri ile gerçekleşecek öğretim etkinliklerinin yararlı olması öğretmenin süreci doğru şekilde planlaması ile mümkün olmaktadır. Bu planlama, çocuklara; araştırma, problem çözme, sorgulama ve değerlendirme fırsatı sunarak onların öğrenme ihtiyaçlarını karşılamak açısından önemli bir işleve sahiptir. Bu açıdan okul gezileri, gezi, gözlem ve inceleme boyutunda değerlendirilmektedir (Şengül, 2022). Eğitsel bir gezide gözlemler yapılmalı, gözlenen olaylar ders kazanımları ile ilişkilendirilmeli ve sonrasında olaylar ve nesnelere daha derin bir bakış açısı kazandırmak için çok boyutlu olarak incelenmelidir (Alkan ve Bülbül, 2024) Gezinin amacına göre nereye gezi düzenleneceği, hangi gün ve saatte gidileceği, kaç öğrenci ve gözlemcinin olacağı, hangi resmi prosedürlerin izleneceği, acil durum rotaları, acil durum ekipleri, lojistik olarak yolculuğun ayarlanması, kalkış, varış ve konaklanacak yerlerin belirlenmesi, trafik ve hava durumunun alınması, rehberlerin ve sorumlu kişilerin bilgilendirilmesi, gezi esnasında uyulacak kuralların takip edilmesi, ihtiyaç duyulacak eşyaların tedariki, gezi sonrası izlenimlerin belirtilmesi, raporlanması gerekmektedir. Bu nedenle niçin gezi yapılacağı, hangi amaçlara ulaşılacağı, gezinin nasıl planlanacağı ve gezi sonrası kazanımların neler olacağı gezi öz yeterliğine ve uzmanlığına sahip öğretmenlere bağlı olmaktadır. Okul gezilerinin düzenlenmesi ve uygulanması en zor olan dönem ilköğretim dönemidir. Bunun için okul gezisi düzenleyen sınıf öğretmenin daha dikkatli ve özenli olması gerekmektedir (Demir ve Çetin, 2022, Taytaş, 2022).

Okul gezilerinin eğitimsel boyutu üzerin birçok çalışma yapılmıştır. Okul dışı öğrenme ortamlarına yönelik olarak yapıldığı ifade edilen bu çalışmalar; öğretmen ve öğretmen adayları (Balkan ve Atabek, 2010, Bozdoğan, 2015, Güler, 2011, Tatar ve Bağrıyanık, 2012), ve öğrenciler (Bozdoğan, 2015) üzerine yoğunlaşmaktadır. Literatürdeki çalışmalar, öğretmenlerin okul gezilerine ve okuldışı öğrenmeye olumlu baktıklarını fakat genellikle bu ortamları tercih etmediklerini göstermektedir (Tatar ve Bağrıyanık, 2012). Bunun nedenlerinin öğretmenlerin alan gezileri ile ilgili yeterli bilgiye (Güler, 2011) ve özyeterliğe sahip olmaması ve gezi kaynaklı kaygı düzeylerinin yüksek olmasından kaynaklandığı sonucuna varılmıştır (Bozdoğan, 2015). Bunun yanında öğretmenlerin gezi öncesi ve gezi anı rehberlik yapmadaki yetersizliği (Thomas, 2010), buna ek olarak öğretmenlerin zaman, maliyet, sorumluluk ve bürokratik işleri de önemli bir sorun olarak gördükleri (Bozdoğan, 2015) belirtilmiştir. Okul gezilerini düzenlemek ve gerçekleştirmek öğrenciler, veliler, okul idaresi ve öğretmenler için belli riskler taşıyabilmektedir. Planlama aşamasında alınabilecek önlemler kural ve yönetmeliklerce belirlenmiş ve yazılı izinler haline getirilmiştir. Ancak, gezi sürecindeki değişkenler ile çocukların yaşı ve deneyimleri itibarıyla oluşturdukları riskler çok fazladır. Çocukların durumlar arasındaki bağlantıları hızlı algılayamadıkları, tehlikeleri ön göremedikleri, hız ve mesafeyi tahminde güçlükler yaşadıkları, dikkat çekici uyarılarınca dikkatlerinin çabucak dağılabildiği, dürtüsel olarak grup baskısıyla hareket ettikleri ortaya konmuştur (Kahraman, vd., 2024). Gezi alanı ve yolundan kaynaklanan bir takım sağlık ve güvenlik sorunları da oluşabilmektedir. Güvenlik riskleri, sağlık sorunları, sağlık durumu, acil durumlar, beslenme ve su kalitesi, ulaşım güvenliği, sosyal ve psikolojik riskler, eksik kalan izinler ve onaylar, yetişkin gözetimi yetersizliği, mali yönetim, özel gereksinim ve ihtiyaçlar vb. önceden kestirmek mümkün olmayan durumlar geziyi riskli hale getirebilmektedir. Okul gezileri ile yapılmış pek çok araştırma bulunurken okul gezilerinin barındırdığı riskler ve bu riskler karşısında sınıf öğretmenlerinin görüşlerinin alındığı çalışmaların sınırlı olduğu görülmüştür (Demir, 2007, Ergün ve Aslan, 2023, Karbeyaz vd, 2023, Saraç, 2017). Bu araştırma, sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre, okul gezilerinin barındırdığı risklerin tespiti ve bu olası riskler karşısında sınıf öğretmenlerinin izledikleri yolların belirlenmesini kapsamaktadır. Araştırma, okul gezilerinin ilköğrencileri için barındırdığı riskler ve öğretmenlerin okul gezilerine bakış açıları ile geziye ilişkin aldıkları önlemler açısından önem taşımaktadır. Araştırma kapsamında şu sorulara cevap aranmaya çalışılmıştır:

- 1-Okul gezilerinde sıkça yaşanan riskler nelerdir?
- 2-Okul gezilerinde risk kaynaklarına ilişkin hangi önlemler alınmaktadır?

Yöntem

Araştırma modeli

Sınıf öğretmenlerinin okul gezilerinin barındırdıkları risklere ilişkin görüşlerini belirlemeyi amaçlayan araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması kullanılmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden biri olan durum çalışması, doğal ortamda katılımcılarla yüz yüze etkileşime girerek, olay veya durumu farklı bakış açıları ile değerlendirmeye imkân tanımaktadır. Durum çalışmaları; yaşanan olayları betimleyen, açıklayan ve araştırmacının duruma ilişkin birden çok bakış açısını toplayıp, rapor etmesine olanak tanıyan araştırma desendir (Yin, 2011, Creswell, 2014). Bu desenin seçilme nedeni; sınıf öğretmenlerinin okul gezilerine bakış açıları ve olası riskli durumlar hakkındaki tutum ve görüşlerinin alınmak istenmesidir.

Çalışma grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2023-2024 eğitim öğretim yılında Eskişehir ilçe merkezinde MEB'e bağlı resmi okullarda görev yapan gönüllü 12 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin belirlenmesinde amaçlı örneklem yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır (Patton, 2014, Baltacı, 2018). Ölçüt, gezi yaptırmış sınıf öğretmenlerdir. Araştırma, örneklemdaki sınıf öğretmenleri sınırlıdır. Katılımcılara ilişkin demografik bilgiler Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin demografik değişkenleri

Katılımcılar	Cinsiyet	Öğrenim düzeyi	Mesleki kıdem	Kaçıncı sınıfı okuttuğu
Ö1	Erkek	Lisans	21 yıl üstü	2.
Ö2	Erkek	Lisans	21 yıl ve üstü	1.
Ö3	Erkek	Lisans	11-15 yıl	2.
Ö4	Kadın	Lisans	1-5 yıl	3.
Ö5	Erkek	Lisans	21 yıl ve üstü	4.
Ö6	Kadın		11-15 yıl	4.
Ö7	Kadın	Lisans	16-20 yıl	3.
Ö8	Kadın	Yüksek lisans	6-10 yıl	3.
Ö9	Kadın	Lisans	6-10 yıl	2.
Ö10	Erkek	Lisans	21 yıl ve üstü	2.
Ö11	Kadın	Yüksek Lisans	6-10 yıl	1.
Ö12	Kadın	Lisans	1-5 yıl	1.

Araştırmaya 5 erkek 7 kadın öğretmen katılmıştır. Bu öğretmenlerin 2'si yüksek lisans 10'u lisans mezunudur. 2 öğretmen 1-5 yıl, 3 öğretmen 6-10 yıl, 2 öğretmen 11-15 yıl, 1 öğretmen 16-20 yıl 4 öğretmen ise 21 yıl ve üstü kıdeme sahiptir. Öğretmenlerin 3'ü 1. Sınıfı, 4'ü 2. Sınıfı, 3'ü 3. Sınıfı, 2'si 4. Sınıfı okutmaktadır.

Verilerin toplanması

Araştırma yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile gerçekleştirilmiştir. Görüşme tekniği, yaygın kullanılan, katılımcıların görüşlerini bire bir aktarabildiği ve kendilerini rahatça ifade edebildiği bir tekniktir. Görüşmenin amacı, katılımcının durum karşısındaki bakış açısını anlamaktır. Nitel

araştırmalarda kullanılan görüşme formları, kişilerin herhangi bir durum ya da olguya yönelik duygu ve düşüncelerini anlamaya yöneliktir (Creswell, 2014). Görüşme formun hazırlanmasında bir soru havuzu oluşturulmuştur. Araştırma amacına uygun olarak hazırlanan sorular iki sınıf eğitimi alan uzmanı ve iki sınıf öğretmenin görüşlerine sunulmuştur. Alınan geri dönütler sonrasında konunun daha iyi anlaşılmasını sağlayacağı düşünülen bazı sorular eklenmiş ve bazı ifadeler düzeltilmiştir. Sorular katılımcıların herhangi bir yönlendirme olmadan doğrudan konu ile ilgili görüşlerine yönelik olarak sorulmuştur. Araştırmaya katılan öğretmenlere araştırmanın ve uygulamanın amacı ile ilgili bilgi verilmiş ve gönüllü katılımları sağlanmıştır. Veri toplama süreci bittikten sonra görüşme formu üzerinde katılımcı teyidi alınmış ve katılımcı gizliliğine önem verilmiştir. Görüşme formu, öğretmenler tarafından ortalama 20-30 dk. içerisinde tamamlanmıştır.

Verilerin analizi

Görüşme formu ile elde edilen veriler her katılımcı için ayrı numaralandırılarak sıralanmıştır. Temaların ve kodlamaların analiz öncesinde hazırlanması, özetleme ve yorum imkânı tanınması açısından içerik analiz tekniği kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu kapsamda birikimli frekans analizi yapılmıştır. Bu analizin amacı; elde edilen verilerin araştırma kapsamındaki kavram ve ilişkilere ulaşılmasını sağlamaktır. Bunun için, öncelikle ifadelerden çıkarılan alıntılar kodlanmıştır. Elde edilen kodlar benzerlik ve farklılıklarına göre gruplanmış ve durumu betimleyici temalar geliştirilmiştir. Temalar araştırmacı tarafından kodlanmıştır. Belirlenen temaların mevcut başka araştırmalarla karşılaştırılması ve tartışılması sonucu analitik temalar oluşturulmuştur. Araştırmanın inanılabilirliğini sağlamak için bulgularda anlamlı ilişkiler kurularak tablolar oluşturulmuştur. Elde edilen görüşme dökümlerinin öğretmenlerin düşüncelerini doğru temsil edip etmediğini göstermesi için verilen yanıtlar katılımcı öğretmenlere gösterilerek teyit ettirilmiştir. Araştırmanın dış geçerliği için katılımcılara araştırma ile ilgili bilgilendirme yapılmıştır. Araştırmanın güvenilirliği için araştırmaya katılan öğretmenlerin demografik bilgilerine ayrıntılı olarak yer verilmiştir. Araştırma öncesinde görüşme formu ön uygulama ile test edilmiş ve sonrasında asıl uygulamaya hazır hale getirilerek teyit edilebilirliği sağlanmıştır. Bu amaçla çalışma süreci içinde elde edilen ham veriler saklı tutulmaktadır. Ayrıca katılımcıların gönüllü katılımı sağlanmış ve kişisel gizlilik esaslarına bağlı kalınmıştır.

Bulgular

Araştırma kapsamında öğretmenlere, onların okul gezilerine tutumlarına ve gezi kaynaklı risklerin neler olabileceğine dair görüşlerine ilişkin sorular sorulmuştur. Analizler tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2.
Öğretmenlere göre okul gezilerinde yaşanan sorunlar ve olası riskler

Tema	Alt tema	Kod	f	
Sıkça yaşanan sorunlar ve riskler	Öğrenci yönetimi ve ihtiyaçları	Öğrenci takibi	8	
		Temel ihtiyaçlar	8	
		Gezi düzenine uyum ve gözetim yetersizlikleri	7	
		Kaybolma ve ayrılma	6	
		Çevre duyarlılığı ve uyumlu hareket edememe	Araç bakımı ve konforu	4
		Hava koşulları	3	
		Yol güvenliği	2	
		Ulaşım planı ve güzergâh	2	
	İzin ve onaylar		Eksik ve geç izin	7
			Eksik ve yanlış bilgi içermesi	5
			Veli iletişim problemleri	3
	Mali yönetim		Katılım ücretleri ve bütçe aşımı	4
			Ekstra harcamalar	3
			İptal ve geri ödemeler, borçlanma ve tahsilat	2
	Sağlık durumu		Kronik sağlık sorunları	4
Acil sağlık durumları			4	
Araç veya yaya kazaları			3	
Gezi risklerine yönelik alınan önlemler	Kurumsal önlemler	Katılım formları ve izni belgeleri	12	
		İletişim	6	
		Gözetmen veya refakatçiler	4	
		Gezi ön hazırlıkları ve gezi planlamaları	3	
		Sağlık ve güvenlik eğitimi	2	
	Kişisel önlemler		Öğrenci ihtiyaçlarına göre plan yapma	8
			Geziye hazırlıklı olma	6
			İletişim ve organizasyon	2
			Güvenlik bilinci	2
			Acil durum planı	2
	İlk yardım yetkinliği	1		

Tablo 2 incelendiğinde öğretmenlere göre okul gezilerinde sıkça yaşanan ve risk olabilecek durumlar öğrenci yönetimi ve ihtiyaçları, ulaşım ve güvenlik, izin ve onaylar, mali yönetim, sağlık durumu olmak üzere 5 alt temadan oluşmaktadır. Öğrenci yönetimi ve ihtiyaçları kapsamında; öğrencilerin takibi, temel ihtiyaçlarının giderilmesi, kaybolmalar ve gruptan ayrılmalar, gezi düzeni ve gözetim yetersizliklerine ilişkin sorunlar ve olası riskler (n=29) yaşanmaktadır. Yaşanan çevre duyarlılığı ve birlikte hareket edememe ise; daha çok hava koşulları, yol güvenliği veya ulaşımın aksamaması, araç bakımı ve konforu, ulaşım planı ve güzergâhta (n=11) yaşanmaktadır. İzin ve onaylar bir diğer gezi sorunu ve risktir. Eksik ve geç gelen izinler, izinlerin eksik veya yanlış bilgi içermesi, veli iletişim sorunları (n=15) izin ve onaylar alt temasında en çok yaşanan sorunlardır. Okul gezilerinde yaşanan bir diğer sorun ve risk ise mali yönetimdir. Katılım ücretleri ve bütçe aşımaları, ekstra harcamalar, iptaller ve geri ödemeler, borçlanmalar ve tahsilat (n=9) geziyi mali olarak riske sokabilmektedir. Gezi esnasındaki

sağlık durumuda yaşanan ciddi sorunlardandır. Öğrencilerin kronik sağlık sorunları, gezi sırasında gelişen acil sağlık durumları ve müdahale yolları, araç veya yayadan kaynaklanan kaza ve tehlikeler (n=11) gezi güvenliğini riske atabilmektedir.

Gezi risklerine karşı alınan önlemler ise kişisel ve kurumsal önlemler olmak üzere 2 alt temadan oluşmaktadır. Kurumsal önlemler; katılım ve izin belgeleri, sağlık ve güvenlik eğitimi, gezi ön hazırlıkları ve planları, kurulan iletişim ağı, gözetmen ve refakatçileri (n=27), kişisel önlemler ise; geziye deneyimsel olarak hazırlıklı olma, öğrenci ihtiyaçlarını bilerek ihtiyaç hazırlığı yapma, iletişimi organize etme, güvenlik bilinci, acil durum planı yapma ve ilk yardım (n=21) yetkinliğidir.

Bu tespitlere ilişkin bazı katılımcı görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

Ö10-Okul gezilerinde öğrencilerin takibini yapmak işimizi zorlaştırmaktadır. Öğrencinin bir ihtiyacının olması ve diğer öğrencileri bırakıp onunla ilgilenmek ayrıca bir sorundur. Grup olarak öğrencileri kontrol edebilmek ve her bir öğrenciye ulaşabilmek ciddi bir zaman kaybı. (Öğrenci yönetimi ve ihtiyaçları)

Ö4-Okul gezilerinde öğrencilerin kaybolması, düşüp yaralanmaları, kalabalık gruplarda kontrol zorlukları en çok karşılaştığımız durumlardır. (Sağlık durumu)

Ö1-Okul gezilerinde en sık rastlanan sorun gezi sırasındaki düzenin bozulması ve kişisel eşyaların kaybedilmesidir. (Öğrenci yönetimi ve ihtiyaçları)

Ö3-İlkokullarda en sık rastlanan sorun tuvalet ihtiyacının her yerde karşılanamaması ve hijyen koşullarının her zaman uygun olmaması. (Öğrenci yönetimi ve ihtiyaçları)

Ö7-Öğrencilerin yabancılarla iletişim kurması, gruptan ayrılmaları veya kaybolmaları önemli bir sorundur. (Öğrenci yönetimi ve ihtiyaçları)

Ö9-Öğrencilerin mutlaka kemerlerini takmaları gerekmektedir. Öğrencilerin kaybolması riskine karşılık aynı gezi elbisesi giydirilebilir. Gezi kuralları gitmeden önce oluşturulabilir. (Ulaşım ve güvenlik)

Ö6-Görevli öğretmen sayısının artırılması, öğrencilere tanımlayıcı bilgilerin olduğu kartların takılması, gezi ve gezi düzeni hakkında öğretmen, veli ve öğrencilere detaylı açıklamalar yapılması alınması zorunlu önlemlerdir. (Kurumsal önlemler)

Ö2-Kişisel olarak ayrı bir önlem almamaktayım. (Kişisel önlemler)

Ö12- Geziden önce öğrencileri belli gruplara ayırarak belli uyarılarda bulunmak, uyulacak kuralları geziden hemen önce hatırlatmak ve gezi sırasında kuralları uygulamam. Bence her öğretmen kendi grubunun temel ihtiyaçlarını kontrol etmelidir. (Kişisel önlemler)

Ö11-Okul gezilerine giderken aldığım kişisel önlem yanımda ıslak mendil, yara bandı ve bol miktarda su oluyor. Ayrıca velilerden çocuklar için ek giysi koymalarını istiyorum. (Kişisel önlemler)

Ö8-Otobüste her çocuğun emniyet kemerini taktığından emin olurum. Gözüm her zaman üzerlerinde olur. Başka şeylerle ilgilenmem. (Çevre duyarlılığı ve birlikte hareket edememe)

Ö5-Öğrencilerin gidilen yerdeki eşyalara zarar vermeleri, gezi mekânını kirletmeleri, ortamın düzenini bozmaları sorun yaratabilmektedir. (Çevre duyarlılığı ve birlikte hareket edememe)

Ö7-Velilerden izin belgesi almak sorun olabiliyor. Ücreti belirlemek, para toplamak öğretmene fazladan yük oluyor. Gezide kullanılacak araçlar eski olabiliyor. Gezi sırasında öğrencilerin ihtiyaçları hiç bitmiyor. Su, tuvalet, yiyecek vb. Gezi çok kalabalıkça öğrenciyi kontrol etmede sorunlar yaşıyor. (Mali yönetim)

Ö10-Öğrenci veli izinleri ayrı bir sorun. Tamamıyla öğretmen takip ediyor. Okul idaresi bütün sorumluluğu öğretmene bırakıyor. (İzin ve onaylar)

Ö3-Okul gezilerinde kişisel olarak aldığım önlem, gezi alanını önceden görmek ve yetkililerle konuşmaktır. Bence gezi esnasında izlenecek yolun iyi planlanması, karşılaşılabilecek durumların düşünülmesi ve öğrencilerin özel durumlarına dikkat edilmesi gerekmektedir. En büyük risk kaynağı bence güvenlidir. (Kişisel önlemler)

Bulgulara dayalı olarak araştırmaya katılan öğretmenler okul gezilerinde sıkla yaşanan sorunların başında öğrenci yönetimi ve ihtiyaçlarının geldiği yönünde görüş bildirmişlerdir. Bunu izinler ve onay sorunları izlemektedir. Öğretmenler, okul gezi risklerini önlemek için daha çok kurumsal önlemler almaktadır. Kişisel önlemler alan öğretmenler ise deneyimlerine dayalı olarak öğrenci ihtiyaçlarını bilme ve giderme amaçlı olarak geziye hazırlanmaktadır.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Araştırmada sınıf öğretmenlerinin okul gezilerinin barındırdığı risklere ilişkin yaşadıkları sorunlar ve aldıkları önlemler belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre; öğretmenler en çok öğrenci yönetimi ve ihtiyaçları konusunda sorunlar yaşamaktadır. Bu sorunlar; öğrenci takibi, temel ihtiyaçların (yeme, içme ve tuvalet gibi) giderilmesi, kaybolmalar veya gruptan ayrılmalar, gezi düzenine uyulmaması ve gözetim yetersizlikleridir. Öğretmenlerin yaşadıkları bir diğer sorun ise izin ve onaylarda olmaktadır. Arslan ve Ergün'ün (2023), Kutlu, (2019), Eroğlu, (2008) araştırmalarında öğretmenlerin izinler ve resmi prosedürler konusunda yalnız bırakıldıklarını düşündükleri sonucuna ulaşmışlardır.

Öğretmenlerin okul dışı etkinliklerde karşılaştıkları sorunların başında okul yönetimine dayalı sorunlar gelmektedir. Bu sorunlar, okul yönetiminin gezi riskini almak istememesi ve öğretmeni maddi ve manevi olarak desteklememesi olarak ifade edilmiştir. Bir diğer okul yönetimi kaynaklı sorun ise, izin vermemek için evrak yükü, takibi ve sorumluluğun tamamen öğretmene verilmesidir. Öğretmenler okul gezilerinde pek çok sorun yaşayabilmektedirler. Bu sorunlar, öğrenci yönetimi, ulaşım, maliyet, izin ve sağlık durumu olabilmektedir. Yapılmış araştırmalar bu sorunların ortak olduğu yönündedir. Öğretmen kaynaklı nedenlerin başında güvenlik kaygısı, öğrenci disiplin sorunları, sorumluluğun öğretmene bırakılması, maddi sorunlar yer almaktadır (Akgül ve Arabacı, 2020, Bozdoğan, 2015, Çetinkaya, 2022, Demirtaş ve Çayır, 2021, Gülen, 2021, Gürsoy, 2018, Karadoğan, 2016, Karbeyaz ve Kurt, 2020, Kır vd, 2021, Ocak ve Korkmaz, 2018, Öz, 2015, Tatar ve Bağrıyanık, 2012, Topçu, 2017, Ürey ve Kaymakçı, 2020, Yaşar, 2021, Yıldırım ve Efendioğlu, 2023). Bu araştırmanın bulguları ile diğer araştırmanın bulgularına göre okul dışı etkinliklerde en çok karşılaşılan sorunların okul yönetimi tarafından yetersiz destek verilmesi olduğu söylenebilir. Bunun haricinde Demir (2007)'in aktardığına göre; sınıf öğretmenlerin çoğu olası riskler nedeniyle okul gezisi düzenlemek istememektedir.

Öğretmenler, okul gezilerine yönelik olarak kurumsal ve deneyimlerine bağlı olarak bireysel önlemler almaktadır. Öğretmenlerin kişisel olarak aldıkları önlemler deneyimlerinden kaynaklı olarak öğrencilerin temel ihtiyaçlarına göre yaptıkları hazırlıklardır. Öğretmenler en çok öğrencilerin kontrolü ve temel ihtiyaçlarını karşılanmasında, izin prosedürlerinde riskli durumlar olabileceğini belirtmişlerdir. Bu durumda öğrenci kontrolüne ilişkin planlamaların yapılması, alınması gereken izinlerin ve gerekli

Bayındır, N. (2024). Sınıf öğretmenleri açısından okul gezilerinin barındırdığı riskler. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, 15(3), 2970-2984.*
DOI: 10.51460/baebd.1490656

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2024), 15 (3), 2970-2984.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2024), 15 (3), 2970-2984.
Araştırma Makalesi / Research Paper

prosedürlerin eksiksiz olarak tamamlamalarında uzman desteğinin verilmesi, gezi amaçlarına yönelik akademik desteğin sağlanması, gezilerde yaşanan ortak sorunlara ilişkin (evrak, sorumluluk, gözetmen, güvenlik vb) öğretmenin yükünün hafifletilmesi, öğretmenlerin geziden kaynaklanan kaygı durumlarının belirlenip, çözümlenmesi, tarihsel gezilerinde rehberlik hizmetinin alınması, gezi esnasında yaşanacak olumsuzluklara müdahale konusunda uzman desteğinin sağlanacağı yönetsel sistemlerin kurulması, gezi takip sisteminin kurulması, gezi deneyimi olan öğretmenlerin gezi deneyimi az öğretmenlere yönelik destek mekanizmalarının düzenlenmesi, öğretmenlere gezi öncesi ve sonrası alacakları kurumsal ve özel önlemlere ilişkin eğitimlerin verilmesi önerilmektedir.

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2024), 15 (3), 2970-2984.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2024), 15 (3), 2970-2984.
Araştırma Makalesi / Research Paper

Kaynakça

- Akgül, G., D., & Arabacı, S. (2020). Okul dışı öğrenme ortamlarına yönelik fen bilgisi öğretmenlerinin görüşleri. *Uluslararası Eğitim Araştırmacıları Dergisi, 3(2)*, 276-291.
- Alkan, D. (2023). *Okul dışı öğrenme ortamlarının etkili kullanılmasında okul yöneticilerinin rolü*, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Edirne.
- Alkan, D., & Bülbül, T. (2024). Okul dışı öğrenme ortamlarının etkili kullanılmasında okul yöneticilerinin rolü. *Trakya Eğitim Dergisi, 14(2)*, 534-551. <https://doi.org/10.24315/tred.1258622>
- Balkan, K., F., & Atabek, Y., E. (2010). Sınıf duvarlarının ötesinde fen eğitimi: Rüzgâr santraline teknik Gezi. *International Online Journal of Educational Sciences, 2(1)*, 225-243.
- Baltacı, A. (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7(1)*, 231-274.
- Bakioğlu, B., & Karamustafaoğlu, O. (2020). Okul dışı öğrenme ortamlarının öğretim sürecinde Kullanımına ilişkin öğrenci görüşleri. *İnformal Ortamlarda Araştırmalar Dergisi, 5(1)*, 80-94
- Bozdoğan, A., E. (2015). Okul dışı çevrelere eğitim amaçlı gezi düzenleyebilme öz-yeterlik inancı ölçeğinin geliştirilmesi. *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi, 9(1)*, 111-129.
- Çetinkaya, M. (2022). *Okul dışı öğrenme ortamlarında yapılan uygulamaların etkililiğinin meta analiz yöntemiyle incelenmesi*, Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kastamonu.
- Creswell, J.W. (2014). *Araştırma deseni*. S.B. Demir (Çev. Ed.), Ankara: Eğiten.
- Demir, E., & Çetin, F. (2022). Öğretmenlerin okul dışı öğrenme faaliyetlerine yönelik tutumları. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 42(2)*, 1443-1461.
- Demir, K., M. (2007). Sınıf öğretmeni adaylarının gözlem gezisi yöntemine bakış açılarının incelenmesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 27(3)*, 83-98.
- Demirtaş, S., & Çayır N., A. (2021). Sınıf öğretmenlerinin sınıf dışı eğitim etkinlikleri projesine yönelik deneyimleri üzerine bir araştırma. *Eğitim ve Bilim, 46(208)*, 1-30.
- Duman, M. (2022). Sınıf öğretmenlerinin okul dışı öğrenme ortamlarına yönelik algıları, Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Denizli.
- Ergün, P., & Aslan, H. (2023). Okul dışı sosyal etkinliklerde karşılaşılan sorunlar. *Uluslararası Liderlik Eğitimi Dergisi, 8(2)*, 1-13.
- Eroğlu, E. (2008). *İlköğretim okullarındaki sosyal kulüp çalışmalarında karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri (Elmadağ ilçesi örneği)* Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara.
- Ertuğrul, A., & Karamustafaoğlu, O. (2020). Okul dışı öğrenme ortamlarına yönelik sınıf öğretmenlerinin görüşleri: Kayseri Bilim Merkezi. *Social Sciences Research Journal, 9(2)*, 107-116.
- Gülen, G. (2021). *Fen bilimleri öğretmenlerinin derslerinde okul bahçelerini kullanma durumlarının incelenmesi: Tokat ili örneği*. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Tokat.
- Güler, A. (2011). Planlı bir müze gezisinin ilköğretim öğrencilerinin tutumuna etkisi. *İlköğretim Online, 10(1)*, 169-179.
- Gürsoy, G. (2018). Fen Öğretiminde okul dışı öğrenme ortamları. *Electronic Turkish Studies, 13(11)*, 623-649.
- Kahraman, G., Ö., Yazgan, E., Sökmez, D. ve Karagöz, M.(2024). Okul öncesi çocuğa sahip annelerin oyunda risk alma toleranslarının çocuğun mizacı ve çocuğa ait değişkenler bağlamında incelenmesi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi, 13(2)*, 454-466. doi:10.33206/mjss.1219041
- Karadoğan, S. (2016). Eğitimde sınıf-okul dışı öğrenme uygulamaları ve yaşanan sorunlar, https://www.researchgate.net/publication/311886016_EGITIMDE_SINIF-OKUL_DISI_OGRENME_UYGULAMALARI_VE_YASANAN_SORUNLAR adresinden erişilmiştir

- Karbeyazı, A., & Kurt, M. (2020). The views of classroom teachers for use of out-of-school learning environments in life studies course. *International Journal of New Approaches in Social Studies*, 4(1), 79-93
- Karbeyaz, A., Sönmezışık, M., Doğan, E., Sayılır, H., Öztürk, M. & Gürkan, Y. (2023). Hayat bilgisi dersinde yer alan kazanımların okul dışı öğrenme ortamları açısından incelenmesi. *International Social Sciences Studies Journal*, 9(114), 8199- 8208.
- Kır, H., Kalfaoğlu, M., & Aksu, H. (2021). Matematik öğretmenlerinin okul dışı öğrenme ortamlarının kullanımına yönelik görüşleri. *International Journal of Educational Studies in Mathematics*, 8(1), 59-76.
- Kutlu A., N. (2019). Üstün yetenekli çocuklara yönelik okul dışı öğretim uygulamaları hakkında öğretmen algıları. *İnformal Ortamlarda Araştırmalar Dergisi*, 4(2), 144-165
- MEB, (2023). Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı, Ankara. <https://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=1263> adresinden erişilmiştir.
- Ocak, İ., & Korkmaz Ç. (2018). Fen bilimleri ve okul öncesi öğretmenlerinin okul dışı öğrenme ortamları hakkındaki görüşlerinin incelenmesi. *International Journal of Field Education*, 4(1), 18-38.
- Öner, G., & Öztürk, M. (2019). Okul dışı öğrenme ve öğretim mekânları olarak bilim merkezleri Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının deneyimi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20, 1109-1135. <https://doi.org/10.17494/ogusbd.555135>
- Öz, G. (2015). *Öğretim yöntemlerinden gezi gözlem ve inceleme metodunun uygulanmasında ortaya çıkan problemlere ilişkin öğretmen görüşleri*, İstanbul Aydın Üniversitesi, İşletme Anabilim Dalı (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.
- Patton, M.Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. 3. Baskıdan Çeviri. Bütün, M & Demir, S. B. (Edt.), Ankara: Pegem Akademi.
- Saraç, H. (2017). Türkiye’de Okul Dışı Öğrenme Ortamlarına İlişkin Yapılan Araştırmalar: İçerik Analizi Çalışması. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 60-81.
- Şengül, A. (2022). *Okulöncesi öğretmenlerinin alan gezisi hakkındaki görüşleri ve uygulamaları*, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Denizli.
- Tatar, N., & Bağrıyanık, K., B. (2012). Fen ve Teknoloji dersi öğretmenlerinin okul dışı eğitime yönelik görüşleri. *İlköğretim Online*, 11(4), 883-896.
- Taytaş, İ. (2022). Okullarda gerçekleştirilen okul gezilerinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Ulusal Eğitim Dergisi*, 2(2), 389-425.
- Thomas, G. (2010). Facilitator, teacher, or leader? managing conflicting roles in outdoor education, https://www.researchgate.net/publication/312663656_Facilitator_Teacher_or_Leader_Managing_Conflicting_Roles_in_Outdoor_Education adresinden erişilmiştir.
- Topçu, E. (2017). Sosyal bilgiler öğretiminde okul dışı öğrenme ortamları: Öğretmen adayları ile fenomenolojik bir çalışma. *International Education Studies*, 10(7), 1-17.
- Ürey, M., & Kaymakçı, S. (2020). Sınıf öğretmenlerinin hayat bilgisi dersinde kullanılan okul dışı öğrenme ortamları ve uygulamaları hakkındaki görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 49(227), 7-32.
- Yaşar Ç., B. (2021). *Okul yöneticilerinin, öğretmenlerin, öğrencilerin ve velilerin okul dışı öğrenmeye ilişkin görüşleri*, Hacettepe Üniversitesi, Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Anabilim Dalı (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- Yıldırım, R., Utkugün, C., & Yurtseven, R. (2022). *Öğretmenlerin 21. yüzyıl becerilerinin öğretimine ilişkin öz yeterlik algıları*, E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi, 13(6), 28-44. DOI: <https://doi.org/10.19160/eijer.1159560>
- Yıldırım, N., T., & Efendioğlu, A. (2023). Sınıf öğretmenlerinin öz yeterlik inançları ile okul dışı öğrenme ortamlarına gezi düzenlemeye yönelik kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Medeniyet Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 1-26.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, S., & Bektaş, F. (2021). İlkokul öğrencilerinin okul yolunda karşılaşabileceği risklerin belirlenmesi. *AÇÜ Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 82-104.
- Bayındır, N. (2024). Sınıf öğretmenleri açısından okul gezilerinin barındırdığı riskler. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 15(3), 2970-2984.
DOI: 10.51460/baebd.1490656

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2024), 15 (3), 2970-2984.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2024), 15 (3), 2970-2984.
Araştırma Makalesi / Research Paper

- Yılmaz, S. B., & Durdukoca, Ş., F. (2023). Özel yetenekli öğrencilerin okul dışı öğrenme uygulamalarına yönelik ortaokul öğretmenlerinin görüşlerinin incelenmesi. *E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi, 14(4)*, 365-385.
- Yin, R. K. (2011). *Applications of case study research* (3. bs.). Thousand Oaks, CA: SAGE Publications. https://www.researchgate.net/publication/31849692_Applications_of_Case_Study_Research_RK_Yin adresinden erişilmiştir.
- Yurtdakal, K., & Karakaş, H. (2021). Sınıf öğretmenlerinin okul dışı öğrenme ortamlarına gezi düzenleyebilme öz yeterlilikleri. *HAYEF: Journal of Education, 18(2)*, 295-322.